

“ЖАҲОЛАТ” РОМАНИ ҚАҲРАМОНЛАРИНИНГ ИЖТИМОИЙ ҲАЁТДАГИ ЎРНИ

Хидирова Мухлиса Алишер қизи,

Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети, Лингвистика ва инглиз адабиёти кафедраси ўқитувчиси, Тошкент, Ўзбекистон

Аннотация. Труман Капотенинг “Жаҳолат” романи ўз даврининг шов-шувли асарларидан саналиб, ундаги воқеалар айни ижтимоий ҳаётнинг иникоси саналади. Асардаги воқеалар ва қаҳрамонлар шунчалик китобхон ўртасида баҳс-мунозарага сабаб бўлиши, муваффақиятга эришиши ортида ёзувчининг чексиз меҳнати, изланишлари ётибди, десак адашмаймиз. Қолаверса, ушбу асар учун Труман Капоте анчагина фидойилик қилишига тўғри келди, яъни соғлиги, ижтимоий ҳолати, машхурлигини ҳам айни шу асар учун қурон қилди. Роман 1965-йилда китоб ҳолида “Жаҳолат” сарлавҳаси остида чоп этилгунга қадар, ёзувчи тинимсиз фактлар, қайдномалар, реал қаҳрамонлар билан суҳбат жараёнлари ўтказди.

Таянч сўзлар: ҳужжатли роман, жиноят, оила, тарбия, қаҳрамон, ижтимоий ҳаёт, жамият.

РОЛЬ ГЕРОЕВ РОМАНА “ХЛАДНОКРОВНОЕ УБИЙСТВО” В ОБЩЕСТВЕННОЙ ЖИЗНИ

Хидирова Мухлиса Алишер қизи

*Преподаватель кафедры лингвистики и английской литературы,
Узбекского государственного университета мировых языков*

Ташкент, Ўзбекистон

Аннотация. Роман Трумэна Капоте «Хладнокровное убийство» — одно из нашумевших произведений своего времени, а события в нем принято считать зеркалом общественной жизни. За событиями и героями произведения стоит бесконечный труд и исследования автора, за успехом книги. К тому же ради этой работы Трумэну Капоте пришлось многим пожертвовать, здоровьем, социальным положением, популярностью. Пока роман не был опубликован в виде книги в 1965 году под названием «Хладнокровное убийство», писатель постоянно собирал факты, заметки, брал интервью у реальных персонажей.

Ключевые слова: документальный роман, преступность, семья, воспитание, персонаж, социальная жизнь, общество.

ROLE OF THE CHARACTERS IN SOCIAL LIFE REPRESENTED IN THE NOVEL “IN COLD BLOOD”

Khidirova Mukhlisa Alisher kizi

*Uzbekistan state world languages university, teacher, department of Linguistics
and English literature Tashkent, Uzbekistan*

ABSTRACT. Truman Capote’s novel «In Cold Blood» is one of the sensational works of his time, and the events of the novel are considered to be a mirror of social life. It is clear that, the author’s endless work and research are the utmost reasons for the success of novel. In addition, for this work, Truman Capote had to sacrifice a lot, health, social status, popularity. Until the novel was published in book form in 1965 under the title «In Cold Blood», the writer constantly collected facts, notes, and

interviewed real characters.

Key words: documentary novel, crime, family, upbringing, character, social life, society.

Кириш. XX аср Америка адабиётида янги адабий жанр сифатида шакллланган ҳужжатли романлар ўзида жамият ҳаётини бор бўёқларда акс эттириши билан ажралиб туради. Жумладан, Труман Капотенинг “Жаҳолат” романида Америка жамиятининг туб муаммолари ва уларнинг оқибатлари кенг қамровли ижтимоий ҳолатни намоён эттириши билан алоҳида эътироф этилади.

Труман Капотенинг ютуқларидан бири ҳам айнан қаҳрамонларига объектив ёндашган ҳолда, ўз ҳис туйғу ва шахсий қарашларидан тўлалигича чекиниб ҳақиқий ижтимоий ҳолатни кўрсатувчи асарни дунёга келишига сабабчи бўлди.

Адабиётлар рўйҳати. А.П.Чехов айтганидек, санъаткор ҳаёт ва турмушни борлигича объектив тасвирлаганда ўз персонажларининг судяси эмас, балки холис (беғараз) гувоҳи бўлиши керак. У шахсий тушунчаси, кечинмасини, ўйларини (ўзини) эмас, балки одамларга одамни бериши лозим. Ана шундагина, яъни фақат автордан образ ажратилгандагина ёзувчининг ўзи яратганидан устунлиги кўзга ташланади.[1]

Эллис ва Маклейннинг фикрига кўра, ҳужжат атамаси лотинча докере илдизидан олинган бўлиб, ўргатиш деган маънони англатади. Розен бу атамани ҳозирда эскирган лотин ва қадимги француз илдизларига боғлайди.

“Жаҳолат” ҳужжатли роман жанрининг ёрқин намунаси эканлиги барча адабиёт ихлосмандларига маълум. Ёзувчи ва тадқиқотчи Масъуд Заварзода “Мифопоетик воқелик” асарида янги ҳужжатли романнинг хусусиятларини тасвирлаш учун айтиб ўтганидек, у бадий бўлмаган роман муаллифига қўйилган ягона чекловлар восита, у китобни ҳужжатли романни қамраб олувчи ва танланмаган деб ҳисоблайди, чунки роман ёзувчи ҳаётга тўлиқ нуқтаи назарни ифодалаш учун ўз ҳаётини тажриба элементларини танламайди.[2]

Бундан ташқари, Леонора Флисинг ғояларига кўра, ҳужжатли ҳикоялар ва метафантастик матнлар ўртасидаги ўзаро нисбийлик ёки ўзаро боғлиқликнинг исботи бўлиши мумкин бўлган энг типик хусусиятлар матнлараролик, ҳақиқатларнинг кўплиги, ҳикоянинг ўз-ўзини акс эттириши, пародия ва истехзодан фойдаланиш, прото-матнга таяниш, атайлаб анахронизмлар ва ўтмиш воқеаларини баҳолашга мойилликдан иборат бўлади.[3]

Тадқиқот методологияси. Трумен Капоте ёзувчи сифатида одатда ўзи гувоҳи бўлган воқеаларни қоғозга туширишга ҳаракат қилган; ўз персонажлари, китобхонга бош қаҳрамонларнинг болалиги ҳақида батафсил маълумот беради, унинг ёзиш услуби ҳужжатли жанрга қўйилган ҳаётини қадам эди. Ҳужжатли романнинг, адабий жанрнинг бир қисми сифатида, академик нуқтаи назардан, асосий мақсади Америка ҳаётини янада кенгрок ёндашувларда кўрсатиш, шунингдек, ижтимоий сиёсий жараёнларнинг ўзгарувчанлигини намоён этиш эди. [4]

У ўз ижод намунасини ишончлироқ қилиш учун турли реал маълумотлардан фойдаланган; масалан

- интервьюлар;
- характерни ривожлантириш;
- Воқеаларнинг хронологик тартиби.

Романдаги ҳодисаларни батафсил ёритиш ва фактларни тўлақонли намоёниш этиш учун, роман тўртта номли бўлимга бўлинган:

- Сўнгги марта тирик ҳолда кўрганлар;
- Номаълум кимсалар;
- Ечим;
- Бурчак.

Ҳар бир қисм маълум ҳикоялардан ташкил топган бўлиб, уларнинг баъзилари ҳақиқатан ҳам жуда қисқа, ҳатто битта параграфдан иборат.

Асардаги воқеалар шунчалик китобхон ўртасида баҳс-мунозарага сабаб бўлиши, муваффақиятга эришиши ортида ёзувчининг чексиз меҳнати, изланишлари ётибди, десак адашмаймиз. Қолаверса, ушбу асар учун Труман Капоте кўп нарсасини фидо қилишига тўғри келди, соғлиги, ижтимоий ҳолати, машҳурлик. Роман 1965 йилда китоб ҳолида “Жаҳолат” сарлавҳаси остида чоп этилганига қадар, ёзувчи тинимсиз фактлар, қайдномалар, реал қаҳрамонлар билан суҳбат жараёнлари ўтказди. Хаттоки, қотилликдан сўнг ўлимга ҳукм қилинган Перри Смит ва Дик Ҳикокни олдига, қамоқхонага бориб улар билан шахсан суҳбатлашиб, жиноят тафсилотлари, жиноятгача бўлган даврдаги уларнинг ҳаётини эшитди. Шаксиз, бу жараён ёзувчидан жуда катта сабр-матонат, иродани талаб қиларди.

Таҳлил ва натижалар. Шу жиҳатдан айтишимиз мумкинки, романдаги қаҳрамонлар ёзувчи ўй-ҳаёли маҳсули эмас, балки айна ҳақиқатга айланган, минглаб инсонларнинг берган хулосаларига, ўрганишларга таяниб ёзилганди. [5] Хаттоки, уларнинг тақдири ҳам уйдирма эмас, айна рўй берган ҳодисалар ифодаланганди. Бу қаҳрамонлар жамиятда ўзига яраша ҳурматга сазовор инсонлар бўлса, баъзилари жамиятнинг тубидан зарба берувчи қотиллар эди. Лекин аслида, ўйлаб қаралса, қотиллар ҳам туғилиши билан қотил бўлиб дунёга келганмиди? [6] Асло. Бундай дейишимизга бир қанча сабаблар мавжуд бўлиб, улар биринма-кетин таърифланади.

Аввало, Клаттерлар оиласининг таянчи, хонадон бошлиғи Герб Клаттер шахсиятига тўхталсак, асарда у шундай тасвирланади:

“Жамиятда яхшигина обрў-эътиборга эга Жаноб Клаттер оиласига ниҳоятда меҳрибон, ғамхўр бўлиб қолмасдан, таом пиширишда ҳам унга етадигани йўқ эди. Шаҳарчадаги ҳеч бир аёл Жаноб Клаттернинг тузли ёпган ширмой нонларини пиширолмас, унинг машҳур кокос ёнғоқли ширинликлари тортлар хайрия кўрғазмасида энг севиб истеъмол қилинадиган таомномага киритилган эди. У таомга ўчмас, аксинча спарган нонушталари билан чекланарди. Кўпинча тонгни бошлаш учун унга олма ёхуд бир стакан сут етарли эди.[7]

Турмуш қурганидан бир йил ўтиб қиз фарзандли бўлган Бонни, 3 йил ўтиб яна ҳомиладор бўлади. Орадан 4 йил ўтиб, Нэнси дунёга келади, бир йилдан сўнг, Кенён. Албатта, бу табиий жараёнларнинг аёл соғлиғига таъсири сезиларли, аммо 1950 йилларда, Америкада туғилиш сони ҳар йилгидан кўпроқ эканлиги фактлар орқали ҳам маълум. Атрофда Бонни каби кўплаб аёллар туғруқдан кейинги стресс, депрессиядан озор чекишарди.

Герберт ва Бонни Клаттернинг учинчи фарзанди, Нэнси эндигина 16 ёшга тўлган бўлишига қарамасдан, жуда ақлли, жамоат ва мактаб ишларида фаол, ўзининг ташаббускорлиги билан бошқа тенгдошларидан ажралиб турарди. У синфнинг президенти, кўплаб танловларнинг иштирокчиси эди.

Нэнсининг ўғил бола дўсти Бобби Рап қотиллик содир бўлган тунда Клаттерлар оиласига ташриф буюрган, соат кечки 11гача улар (Герб, Кенён ва Нэнси) билан биргаликда телевизор кўришади. Шундан сўнг у уйни тарк этади ва марҳумларни кўрган энг охириги инсон дея теговга жалб етилади. Хусусан,

Бобби Капотегга берган интервьюсида шундай ҳикоя қилади.

“ Биз шанба куни, яъни қотиллик содир бўлган тунда, Нэнси билан шаҳарчадаги кинотеатрга кино кўриш учун бормоқчи бўлгандик. Лекин Герберт бунга унамади, оқибатда у кинога жума куни боришимизни таклиф қилди.

Бордию бизга у шу куни руҳсат берганида, ҳаммаси ҳозир бошқача бўлган бўлармиди. Биз Нэнси билан бутунлай бошқача ҳаёт кечираётган бўлармидик. Гербертнинг қаттиққўллиги туфайли биз шанба куни кинога боролмадик. ”

Ушбу суҳбатдан англаш мумкин жиҳати, Герберт меҳрибон ота бўлишига қарамай, ўз тартиб қоидалари бор, ва бу интизомга фарзандлари амал қилишини талаб қиларди. Болалар учун уйда бўлишнинг вақти белгиланган, жумладан, хафта давомида кеч соат 10 гача барча уйда бўлиши, дам олиш кунлари эса ушбу вақт 12 гача узайтирилган эди. Кувонарлиси, Нэнси ва Кенён бу қоидаларга бўйсунар, отанинг айтгани улар учун қонун эди. (Аслида, ўша пайтларда Америкада ўспирин ва ўсмирларнинг уйга қай вақтда келиши ўзлари учун ихтиёрий, кўпчилик ёшлар кўчага чиқиш учун хатто ота-онасидан изн ҳам сўрашмасди.)

Хулоса. Асар қаҳрамонларининг ижтимоий ўрни, уларнинг жамиятдаги мавқеи асарнинг бадиий образлиги янада оширган. Бунда ёзувчи айнан ҳақиқатга, аниқликка таянган ҳолда ҳужжатли романда рационал ва эмоционал бирликни тенгликда яратган. Ўз навбатида, роман Труман Капотегга ўзи кутганидан ҳам ортиқ машҳурликни олиб келди.

Адабиётлар рўйхати:

Улуғбек Ҳамдамов, Абдуғопир Қосимов, “Жаҳон адабиёти” ўқув қўлланма. Т.: «Баркамол файз медиа» 2017, 352 бет.

Mas’ud Zavarzadeh. The Mythopoetic Reality: The Postwar American Nonfiction novel. University of Illinois Press. 1976. P. 260

Leonora Flis. The documentary novel and its many theories. Newcastle on Tyne, UK. Cambridge Scholars Publishing, 2010. P. 800

Хидирова Мухлиса. Филология масалалари. Тошкент 2020. Vol.32 No 2

Bakhtin M.M. The Dialogic Imagination: Four Essays. Trans. University of Texas, 1981. P. 32

Ernest Hemingway. Men at War. United States, 1942. P. 1104

<https://alchetron.com/The-Executioner’s-Song>

<https://advertisingrow.com>

<https://britannica.com>

Mario Klarer. An introduction to literary studies. Routledge, 1962. P.160

Mikal Gilmore. Shot in the Heart. Doubleday. 1994. P 290

Norman Mailer. The Executioner’s Song. New York. Vintage International Edition, 1998. P.1056

Sparks, N. (S.F.). The Four Basic Elements Of Any Novel. Retrieved from: autocrit.com

Stull, James. «New Journalism: Surveying the Critical Literature.» North Dakota Quarterly 57 (1989): 164-174.

Paul Hernadi. What is literature? Bloomington, Indiana University Press, 1978. P. 257

www.encyclopediabritannica.com